CZU: 341.231.14 + 431.645.5(4)

CONVENȚIA EUROPEANĂ A DREPTURILOR OMULUI ÎNTRE TEORIA ȘI PRACTICA JURIDICĂ

Andra Bianca IACOB[15]

https://doi.org/10.59295/tspp2025.11

Rezumat: *Convenția Europeană a Drepturilor Omului, creată imediat după războaiele mondiale, reflectă dorința de protecție internațională cu caracter regional asupra sistemului juridic european. Aceasta trebuie privită nu doar ca o inovație legislativă în ceea ce privește protecția drepturilor omului, indiferent de cetățenie, ci și ca un adevărat instrument juridic care oferă posibilitatea adaptării la nevoile reale ale societății în diverse aspecte, precum cele tehnologice, sociologice și politice. Adaptarea continuă la nevoile oamenilor are loc datorită evoluției societății și noilor probleme care apar ca urmare a dezvoltării umane. În același timp, adaptarea se realizează prin inovație, în sensul că fiecare cauză judecată de judecătorii CEDO beneficiază de o nouă interpretare a prevederilor Convenției Europene a Drepturilor Omului, pentru a include cele mai recente probleme contemporane.*

Curtea Europeană a Drepturilor Omului este extrem de importantă în interpretarea prevederilor, datorită capacității sale profunde de analiză și dezbatere asupra modului în care conceptele abstracte de protecție pot fi implementate în practici jurisprudențiale reale, care asigură o protecție reală, dinamică și adecvată fiecărei epoci. În acest context, ne propunem să prezentăm modul în care au fost conturate problemele vremii printr-o decizie a Curții și să analizăm modul în care aceasta a interpretat prevederile Convenției pentru acele timpuri.

Cuvinte cheie: CEDO, jurisprudență, drepturile omului, dezvoltare, probleme, analiză.

15 Masterand Drept, Universitatea Lucian Blaga, Sibiu, România

THE EUROPEAN CONVENTION ON HUMAN RIGHTS BETWEEN THEORY LEGAL PRACTICE

Abstract: *The European Convention on Human Rights, created immediately after the world wars, reflects the desire for international protection with a regional character over the European legal system. It should be regarded not only as a legislative innovation concerning the protection of human rights regardless of citizenship but also as a genuine legal instrument that offers the possibility of adapting to the real needs of society in various aspects, such as technological, sociological, and political. The continuous adaptation to people's needs occurs due to societal evolution and new problems arising from human development. At the same time, adaptation is achieved through innovation, in the sense that each case judged by the judges of the European Court of Human Rights benefits from a new interpretation of the provisions of the European Convention on Human Rights to include the most recent contemporary issues.*

The European Court of Human Rights is extremely important in interpreting the provisions due to its profound capacity for analysis and debate on how abstract protection concepts can be implemented in real jurisprudential practices that ensure genuine, dynamic, and adequate protection for each era. In this context, we aim to present how the issues of the time were shaped through a Court decision and to analyze how the Court interpreted the provisions of the Convention for those times.

Keywords: ECHR, jurisprudence, human rights, development, issues, analysis.

Introducere

Convenția Europeană a Drepturilor Omului a fost adoptată în 1950 și a intrat în vigoare în 1953. Adoptarea acestei Convenții a fost determinată de evenimentele istorice care au marcat societatea modernă, în special continentul european. La acea vreme, Convenția reprezenta un mecanism inovator și modern de protecție a drepturilor omului.

Prezentul articol urmărește să analizeze modul în care evenimentele istorice au transformat Convenția dintr-un document static într-un instrument juridic dinamic și inovator, capabil să răspundă provocărilor societății. Obiectivul principal al lucrării este să studieze modul în care noțiunile

din Convenție sunt reinterpretate pentru a face față acestor provocări, asigurând astfel o protecție continuă și efectivă.

Primele constituții europene-democratice după Războaiele Mondiale

Ororile Holocaustului au marcat profund societatea modernă europeană, drepturile fundamentale ale persoanelor fiind grav încălcate în acea perioadă. Acest fapt a condus la conștientizarea guvernelor statelor europene privind necesitatea elaborării unor cadre legislative care să asigure o protecție juridică mai amplă a drepturilor omului. În acest context, primul stat european care a adoptat o constituție cu un nivel sporit de protecție a drepturilor omului a fost Italia. Constituția italiană din 1948 a readus speranța în Europa, contribuind la tranziția de la conceptul abstract de individ la cel de persoană cu drepturi reale și protejate. În cadrul Constituției, articolul 7 recunoaște o relație de colaborare între statul italian și Biserica Catolică [12], în conformitate cu prevederile Pactelor Laterane din 1929. Principalele inovații ale acestei constituții constau în garantarea drepturilor fundamentale, limitarea puterii statale și instituirea unor mecanisme eficiente de protecție a libertăților individuale.

Un an mai târziu, această idee a fost extinsă și în Germania, care a adoptat Legea Fundamentală din 1949 [10], ca răspuns direct la experiențele dramatice ale regimului totalitar nazist. Această constituție prevede în mod explicit protecția demnității umane, instituind mecanisme solide de apărare a drepturilor fundamentale și limitând puterea statului. Aceste două constituții au stat la baza dezvoltării ulterioare a unor noi constituții europene, menite să întărească protecția drepturilor omului. Ulterior, au fost create mecanisme regionale și internaționale de protecție a drepturilor și libertăților persoanelor, printre care și sistemul CEDO.

Convenția Europeană a Drepturilor Omului în contextul juridic

CtEDO a fost rezultatul traumelor și lecțiilor învățate de societatea europeană după încheierea războaielor care au marcat lumea modernă. Această Convenție a fost semnată la Roma în 1950 și a intrat în vigoare trei ani mai târziu, reprezentând un document inovator în protecția drepturilor omului și o reflectare a drepturilor prevăzute în Declarația Universală a Drepturilor Omului [9] (1948) [5, p.420]. CtEDO are natura unui tratat internațional, fiind în prezent ratificată de 46 de state membre, care își asu-

mă răspunderea juridică în cazul nerespectării prevederilor sale. În anul 2022, statele nordice Norvegia și Suedia nu se confruntau cu plângeri în fața CEDO privind încălcarea dispozițiilor CtEDO [17].

În ceea ce privește aplicarea dispozițiilor CtEDO, aceasta are jurisdicție atât asupra celor 46 de state membre, dintre care 27 sunt și state membre ale Uniunii Europene, cât și dincolo de granițele fizice și geografice ale Europei [7, p. 1-12]. Mecanismul de recunoaștere a jurisdicției extrateritoriale se aplică atunci când un stat parte la CtEDO exercită un control efectiv pe teritoriul său asupra unor persoane aflate în afara spațiului său teritorial [2, p.122-124]:

- Zonele de conflict militar
- Teritorii ocupate
- Misiuni internaționale

Cu toate acestea, jurisdicția extrateritorială nu este absolută. Aceasta trebuie să îndeplinească mai multe condiții, precum:

- Controlul efectiv al statului pe teritoriul extern
- Natura și intensitatea intervenției
- Demonstrarea unei legături subiective între stat și situația respectivă

Jurisdicția asupra teritoriilor non-europene trebuie privită ca un concept complex, dinamic și evolutiv. Observăm că CEDO nu se limitează la granițele geografice ale Europei; acest mecanism de protecție evaluează substanța controlului exercitat și potențialele încălcări ale drepturilor omului.

Mecanisme de aplicare și control

În ceea ce privește modalitatea de aplicare și control a sistemului CEDO asupra cazurilor de nerespectare a drepturilor și libertăților prevăzute de Convenție. Acest mecanism de protecție respecta principiul subsidiarității asupra legislației statului național [4, p.1-4]. Principiul subsidiarității, e un principiu dezvoltat de jurisprudența CEDO, exprimat în cauza: Handyside v UK(1976) [13]. Totodată, acest principiu a fost introdus în Convenție prin Protocolul nr.15 care amintește că statul național și autoritățile sale sunt garantul principal al aplicării drepturilor fundamentale [1].

Judecătorii naționali sunt obligați să aplice prevederile Convenției și să interpreteze dispozițiile CtEDO. Controlul efectiv al respectării principiului subsidiarității se realizează atât prin instanțele de drept comun, cât și prin Curtea Constituțională. Principiul subsidiarității trebuie înțeles ca

un mecanism prin care statul național este principalul garant al protecției drepturilor omului, iar intervenția CtEDO are loc doar în cazul în care se constată o încălcare a prevederilor Convenției. Sistemul CEDO prevede o serie de mecanisme care să monitorizeze modul de aplicare a legislației CEDO în sistemul național al statelor membre:

- Aplicarea directă a CtEDO de către instanțele naționale ale statelor membre
- Controlul exercitat de Curtea Constituțională – în sistemul românesc avem dispozițiile articolului 20, alineatul 1 din Constituție (1991)
- Investigarea continuă a dezvoltării jurisprudenței CEDO

Curtea Europeană a Drepturilor Omului trebuie să verifice implementarea deciziilor emise în statele părți, fără a aduce atingere:

- Suveranității statelor membre
- Drepturilor omului

În acest sens, cauza Boivin împotriva a 34 de state membre [11] a vizat problematica responsabilității statelor în contextul organizațiilor internaționale. În decizia Curții s-a menționat că statele nu pot fi trase la răspundere pentru acțiunile care țin exclusiv de sistemul intern al unei organizații internaționale [14, p.1], care are personalitate juridică distinctă și autonomie față de statele membre, iar intervenția directă a statelor în acest sistem nu este omogenă sau constantă. Organizațiile internaționale pot dispune de propriile mecanisme de [16] protecție a drepturilor omului, iar obligațiile statelor membre în raport cu aceste mecanisme sunt limitate, nefiind extinse asupra întregului sistem al organizației.

Rolul Curții Constituționale din România în raport cu CEDO

În sistemul juridic românesc, Curtea Constituțională este unica autoritate de jurisdicție independentă față de orice altă autoritate publică. În ceea ce privește atribuțiile Curții Constituționale în raport cu mecanismul CtEDO, amintim, printre atribuțiile principale:

- Controlul de constituționalitate: Curtea examinează dacă dispozițiile dintr-un text de lege (convenție, tratat, acorduri) sunt compatibile cu prevederile Constituției și cu dispozițiile incluse în CtEDO.
- Protecția drepturilor omului: Curtea Constituțională se asigură că dispozițiile legale sunt în acord cu prevederile privind drepturile și libertățile persoanelor, astfel cum sunt stabilite de Constituție și de CtEDO.

- Interpretarea unitară: Interpretarea dată de Curtea Constituțională este unitară și obligatorie la nivel național pentru toate instanțele. Aceasta contribuie la asigurarea conformității legislației naționale cu standardele europene, inclusiv cele ale CtEDO.

În ceea ce privește modul în care normele juridice din sistemul CEDO se aplică în legislația românească, menționăm Decizia nr. 633/2018 [8], care prevede dreptul la un proces echitabil și recunoaște rolul Curții Constituționale ca garant al democrației, statului de drept și drepturilor omului. Aceasta amintește importanța menținerii protecției drepturilor omului, precum și obligativitatea unui proces legislativ transparent și echitabil. Prin această decizie, judecătorii sunt obligați să ofere o motivare temeinică a hotărârii, să asigure transparența, echitatea în apărare și să respecte drepturile omului. În ceea ce privește procesul echitabil, acesta depășește simpla prevedere a legii și oferă asigurarea efectivă a drepturilor procedurale.

Rolul Curții Constituționale Franceze în sistemul CEDO

Curtea Constituțional Franceză, ocupă un rol important în sistemul legislativ francez cat și european [3]. Curtea Constituțională franceză este un garant al aplicării drepturilor și libertăților fundamentale. Rolul Curții Constituționale este de a stabilit [6]:

- Constituționalitatea legilor
- Compatibilitatea legilor cu dispozițiile privind drepturile omului în sistemul CEDO

Curtea Constituțională Franceză oferă o interpretare dinamică a Constituției franceze datorită încercării de a integra cât mai multă jurisprudență a mecanismului CEDO în legislația națională. Această integrare a mecanismului jurisprudențial în sistemul legislativ național se datorează unui dialog interstatal continuu și complex privind protecția drepturilor omului [6]. Asemenea Curții Constituționale din România, sistemul Constituțional Franceză pune un accent deosebit pe prevederile principiului de echitate, subliniind totodată importanta articolului 6 CtEDO [15]. Rolul Curții Constituționale Franceze este unul complex și dinamic; judecătorii constituționali sunt nevoiți să fie mereu în pas cu prevederile actuale ale CEDO în ceea ce privește protecția drepturilor omului, păstrând un echilibru între suveranitatea națională și cea europeană.

Concluzii

Convenția Europeană a Drepturilor Omului este un instrument european fundamental care asigură protecția drepturilor și libertăților individuale în sistemul regional european. Acest sistem este complex și dinamic, evoluând mereu datorită problemelor contemporane. Rolul principal este de a asigura o interpretare și aplicare unitară a prevederilor CtEDO în sistemele legislative ale statelor membre. Curțile Constituționale, precum cele din România și Franța, asigură un rol fundamental în interpretarea și aplicarea concretă a jurisprudenței CEDO în sistemul național de justiție. Curțile Constituționale sunt implicate într-un dialog interstatal continuu, având în prim-plan consolidarea statului de drept, garantarea drepturilor omului și păstrând un echilibru între suveranitatea națională și legislația europeană.

Protecția oferită de sistemul CEDO și de sistemele constituționale ale statelor membre asigură o protecție unitară și progresivă a drepturilor omului. Curțile Constituționale europene garantează valorile democratice, statul de drept și drepturile omului, menținând un model de referință care atestă o dezvoltare durabilă și continuă a drepturilor și libertăților omului atât în cadrul național, cât și în cel regional-european și internațional.

Referințe bibliografice:

Cărți și lucrări de specialitate

1. Constantin, Valentin. Despre controlul subsidiar al protecției drepturilor garantate de CEDO. [Online], disponibil la https://www.juridice.ro/254226/despre-controlul-subsidiar-al-protectiei-drepturilor-garantate-de-cedo.html
2. Guțan Selejan, Bianca. Protecția Europeană a Drepturilor Omului. Ediția 6. București: Hamangiu, 2023.
3. Spiridonescu, Ioana. Jurisdictiile constitutionale in jurisprudenta CEDO. 2010. [Online], disponibil la https://www.juridice.ro/110696/jurisdictiile-constitutionale-in-jurisprudenta-cedo.html
4. Stoenac, Dragoș. Convenția Europeană a Drepturilor Omului. Principii. Condiții de admisibilitate. Iustitia, nr. 2 (2018)
5. Voiculescu, Nicolae, și Maria-Beatrice Berna. Tratat de Drepturile Omului. București: Universul Juridic, 2023.

Convenții, tratate, legi și decizii

6. Constituția Franceză. [Online], disponibil la https://www.conseil-constitutionnel.fr/sites/default/files/as/root/bank_mm/constitution/constitution_roumain.pdf
7. Convenția Europeană a Drepturilor Omului. Semnată la Roma în 1950, intrată în vigoare în 1953.
8. Decizia nr. 633/2018 a Curții Constituționale a României. [Online], disponibil la https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/208175
9. Declarația Universală a Drepturilor Omului. 1948. [Online], disponibil la https://www.ohchr.org/sites/default/files/UDHR/Documents/UDHR_Translations/rum.pdf
10. Legea Fundamentală pentru Republica Federală Germania. 1949. [Online], disponibil la https://constitutii.wordpress.com/2013/02/01/legea-fundamentala-pentru-republica-federala-germania/

Jurisprudență și hotărâri

11. Boivin împotriva a 34 de state membre. ECHR, 2008. [Online], disponibil la https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-91461%22]}
12. Case of Lautsi v. Italy. ECHR, C-30814/06, para. 22.
13. Handyside v UK. ECHR, 1976. [Online], disponibil la https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-57499%22]}
14. Hotărârile de referință ale CEDO privind dreptul Uniunii Europene. CEDO-KS, 2024, P1. [Online], disponibil la https://ks.echr.coe.int/documents/d/echr-ks/echr-leading-judgments-on-eu-law-rum.2024
15. Fifth Chamber. C-112/13. [Online], disponibil la https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=cellar:fb897489-3994-11e4-8c3c-01aa75ed71a1
16. Curtea Constituțională din România: Rol și atribuții. [Online], disponibil la https://www.ccr.ro/prezentare-generala/rol-si-atributii/ Jurisdicția extrateritorială a statelor părți la Convenția Europeană a Drepturilor Omului. ECHR, 2018.
17. Annual Report European Court of Human Rights. Council of Europe, 2022.